

***Από το θάνατο του Παύλου Μελά (13 Οκτωβρίου 1904) . . .
. . . στην απελευθέρωση της Κατερίνης (16 Οκτωβρίου 1912)***

Η Μακεδονία δεν απελευθερώθηκε με την επανάσταση του 1821. Ακολούθησαν και άλλες προσπάθειες για την απελευθέρωση, το 1854 και το 1878. Ωστόσο παρά τους αγώνες, η Μακεδονία παρέμενε υπόδουλη. Δεν είχε να αντιμετωπίσει μόνο τους κατακτητές οθωμανούς, αλλά και τους βουλγάρους, που τότε είχαν ένα και μοναδικό σκοπό. Την προσάρτηση της Μακεδονίας στο βουλγαρικό κράτος. Τι έκαναν οι βούλγαροι; Έστειλαν στη Μακεδονία τους φοβερούς κομιτατζήδες, οι οποίοι τρομοκρατούσαν τα ελληνικά χωριά, πέζοντας τους κατοίκους τους, να δηλώσουν ότι είναι βούλγαροι. Αυτοί που μαρτύρησαν περισσότερο ήταν οι παπάδες, που τους πίεζαν να τελούν τη λειτουργία στα βουλγαρικά, αλλά και οι δάσκαλοι που όταν διδασκαν την ελληνική γλώσσα γνώριζαν την εκδίκηση των κομιτατζήδων.

Ίων Δραγούμης

Γερμανός Καραβαγγέλης

Τώρα εύλογα, θα αναρωτηθεί κάποιος. Καλά, το ελληνικό κράτος τι έκανε; Δεν ήθελε να βοηθήσει τους σκλαβωμένους μακεδόνες; Δυστυχώς εκείνη την εποχή, η Ελλάδα βρισκόταν σε άσχημη οικονομική και στρατιωτική κατάσταση. Μόλις είχε τελειώσει ένας άτυχος πόλεμος (του 1897) και κανείς στην ελληνική κυβέρνηση, δεν τολμούσε να μιλήσει για την απελευθέρωση της Μακεδονίας.

Η λύση ήρθε από τον απλό λαό της Μακεδονίας, όπου ξεκίνησαν τα πρώτα ανταρτικά σώματα. Πρωτοπόροι στον αγώνα στάθηκαν ο «Ίων Δραγούμης» που υπηρετούσε στη Μακεδονία ως διπλωμάτης και ο μητροπολίτης Καστοριάς «Γερμανός Καραβαγγέλης». Ήταν αυτοί που συγκρότησαν τα πρώτα ανταρτικά σώματα ενόπλων, με αρχηγούς τον «καπετάν Κώττα» και τον «καπετάν Άγρα». Επίσης, αξιωματικοί, στρατιώτες και απλοί πολίτες από όλη την Ελλάδα, άρχισαν να περνούν κρυφά στη Μακεδονία και να πολεμούν με τους βουλγάρους, δίνοντας έτσι κουράγιο στους σκλαβωμένους έλληνες της Μακεδονίας.

Ένας απ' αυτούς ήταν και ο «Παύλος Μελάς», ανθυπολοχαγός του ελληνικού στρατού. Δεν άντεξε άλλο, με ένα τουφέκι στο χέρι και με λίγα παλικάρια, πέρασε κρυφά τα ελληνικά σύνορα, (που τότε ήταν στη Θεσσαλία) και μπήκε στο έδαφος της βασανισμένης Μακεδονίας. Απ' όπου περνούσε, σ' όποιο ελληνικό χωριό βρισκόταν έδινε κουράγιο στους ντόπιους κατοίκους, αντιμετωπίζοντας με θάρρος και

αυταπάρνηση τους βούλγαρους κομιτατζήδες. Γρήγορα η φήμη του εξαπλώθηκε σ' όλη τη Μακεδονία. Όμως δεν τον ήξεραν ως Παύλο Μελά. Το ψευδώνυμό του ήταν “*καπετάν Μίκης Ζέζας*”. Απ' το όνομα των δύο παιδιών του, του Μίκη και της Ζέζας. Έπρεπε να κρύψει το πραγματικό του όνομα για να μη καταλάβουν οι τούρκοι ότι έλληνες περνούν τα σύνορα και βοηθούν τους μακεδόνες αδελφούς τους.

Οι βούλγαροι πρώτη φορά συναντούσαν τόση αντίσταση από τους έλληνες. Μη μπορώντας όμως να σκοτώσουν οι ίδιοι τον Παύλο Μελά, του έστησαν ενέδρα στο χωριό “*Στάτισια*” κι εκεί ειδοποίησαν τον ισχυρό τουρκικό στρατό να τον πιάσει. Στη μάχη που ακολούθησε μια σφαίρα χτύπησε στη μέση τον Παύλο Μελά που λίγες ώρες αργότερα ξεψύχησε. Ήταν 13 Οκτωβρίου του 1904. Ο Παύλος Μελάς ήταν νεκρός.

Όμως, ο θάνατός του, αντί να αποθαρρύνει τους έλληνες, αντί να τους φοβίσει, έφερε το αντίθετο αποτέλεσμα. Από κάθε μεριά της Ελλάδας άρχισαν να καταφτάνουν μακεδονομάχοι, έτοιμοι να θυσιάσουν τη ζωή τους, έτοιμοι να πολεμήσουν τους βουλγάρους και τους τούρκους, έχοντας ως παράδειγμα τον αθάνατο ήρωα, τον Παύλο Μελά. Τελικά ο “*Μακεδονικός Αγώνας*” που κράτησε από το 1904 - 1908, δεν απελευθέρωσε τη Μακεδονία. Κράτησε όμως τη φλόγα της ελευθερίας άσβεστη στα δύσκολα εκείνα χρόνια. Έδειξε στους υπόλοιπους έλληνες ότι οι σκλαβωμένοι μακεδόνες αδελφοί τους, χρειάζονταν τη βοήθεια και συμπαράστασή τους.

Λίγα χρόνια αργότερα ακολουθούν οι Βαλκανικοί πόλεμοι (1912-13). Από την κήρυξη του Α' Βαλκανικού πολέμου, η διείσδυση του ελληνικού στρατού στη Μακεδονία υπήρξε άμεση και ταχύτατη. Στις 4 Οκτωβρίου 1912 διατάχτηκε προέλαση των ελληνικών δυνάμεων για την επόμενη ημέρα. Η επίθεση άρχισε στις 5 Οκτωβρίου ενώ την επόμενη ημέρα, 6 Οκτωβρίου, καταλήφθηκε η *Ελασσόνα* και η *Δεσκάτη*. Στις 9 και 10 του ίδιου μήνα απελευθερώθηκαν το *Σαραντάπορο* ύστερα από πολύωρη μάχη, όπως επίσης και τα *Σέρβια*, ενώ στις 12 Οκτωβρίου απελευθερώθηκε η *Κοζάνη*. Το στρατόπεδο των τούρκων παρουσίαζε εικόνα διάλυσης, καθώς οι μονάδες του είχαν σκορπίσει και υποχωρήσει προς την περιοχή της Βέροιας.

Κατά τη παραμονή του στην Κοζάνη, ο διάδοχος Κωνσταντίνος αμφιταλαντευόταν μεταξύ της πρόθεσης του, να συνεχίσει προς τα βόρεια με σκοπό να καταλάβει τη περιοχή του Μοναστηρίου και των πύεσων του Βενιζέλου να προχωρήσει ανατολικά προς τη Βέροια, με απώτερο στόχο την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης. Δεδομένου του γεγονότος ότι οι τέσσερις βαλκανικές χώρες (*Μαυροβούνιο, Σερβία, Βουλγαρία, Ελλάδα*) δεν είχαν προαποφασίσει τον ακριβή τρόπο της διανομής των εδαφών που θα καταλάμβαναν από την οθωμανική αυτοκρατορία, η ανάγκη για προέλαση προς τα ανατολικά ήταν επιτακτική, αφού κατά πάσα πιθανότητα ως κριτήριο επικυριαρχίας στις απελευθερωμένες περιοχές, θα λειτουργούσε η προτεραιότητα κατάληψής τους.

Για το λόγο αυτό ασκήθηκαν ισχυρές πιέσεις, προς τον αρχιστράτηγο Κωνσταντίνο τόσο από τον Βενιζέλο που γνώριζε την οπικότητα των στρατηγικών από κάθε άποψη πλεονεκτημάτων της γεωγραφικής θέσης της Θεσσαλονίκης, όσο και από τον ίδιο του τον πατέρα τον βασιλιά Γεώργιο Α' ο οποίος μάλιστα μετέβη στην Κοζάνη προκειμένου να πείσει τον γιο του να επιλέξει την πορεία προς τη Βέροια και όχι προς το Μοναστήρι.

Πράγματι στις 14 & 15 Οκτωβρίου 1912, η I Μεραρχία πορεύτηκε προς το *Δάσκιο*, ενώ η II Μεραρχία διανυκτέρευσε στα στενά του *Τριποτάμου*. Η III Μεραρχία την 15^η Οκτωβρίου είχε φτάσει στον *Πολύμυλο*, ενώ η IV συνεπλάκη κοντά στο *Ξηρολειβάδο* και το *Βρωμοπήγαδο* με εχθρικές δυνάμεις τις οποίες έτρεψαν σε φυγή. Η V Μεραρχία έφτασε στη *Κουμαριά*, η VI Μεραρχία παρέμενε στο χωριό *Πετρωτό* και η VII Μεραρχία κατευθύνθηκε στο “*Κολοκούρι*” (σημ. *Σβορώνος*) προκειμένου να απελευθερώσει την Κατερίνη.

Ο αντισυνταγματάρχης
Δημήτριος Σβορώνος

Ακολούθησε η “*μάχη στο Κολοκούρι*”, (15^η Οκτωβρίου 1912), όπου το μεσημέρι η εμπροσθοφυλακή της VII Μεραρχίας, δέχθηκε από τους τούρκους σφοδρά πυρά (από τα βορειοδυτικά του χωριού) εντελώς αιφνιδιαστικά, διότι υπήρχε πυκνό δάσος από παλιούρια και δεν είχε γίνει η κατάλληλη ανίχνευση του εδάφους. Οι στρατιώτες αιφνιδιάστηκαν και ένας λόχος άρχισε να υποχωρεί. Την κατάσταση έσωσε ο διοικητής του 20ού Συντάγματος, αντισυνταγματάρχης “*Δημήτριος Σβορώνος*”, ο οποίος προσέτρεξε έφιππος και εμπύχωσε τους στρατιώτες του. Οι τούρκοι διέκριναν τα γαλόνια του βαθμοφόρου και έστρεψαν τα πυρά τους κατά του γενναίου αξιωματικού, ο οποίος, αν και ήταν ήδη βαριά τραυματισμένος, συνέχισε να επιτίθεται, μέχρις ότου, ξεψύχησε. Η μάχη κράτησε περίπου τρεις ώρες και το απόγευμα οι τούρκοι υποχρεώθηκαν να αποσυρθούν από το χωριό, πέραν του “*ποταμού Πέλεκά*”, απ' όπου όμως συνέχισαν να βάλουν κατά του ελληνικού στρατού. Όταν όμως σκοτεινίασε σταμάτησαν οι πυροβολισμοί.

Το πρωί της 16^{ης} Οκτωβρίου 1912, ημέρα Τρίτη, και ώρα 07.30', η VII Μεραρχία εισήλθε στην Κατερίνη, όπου δεν αντιμετώπισε καμία εχθρική αντίσταση, καθώς οι τούρκοι την είχαν εγκαταλείψει από το βράδυ της προηγούμενης μέρας. Οι κάτοικοι από τα μπαλκόνια των σπιτιών, ζητωκραύγαζαν τον στρατό που περνούσε από τις κεντρικές οδούς, της 7^{ης} Μεραρχίας & Μ. Αλεξάνδρου.

Ο ελληνικός στρατός πορεύτηκε μέχρι τον “*Κιολά*” (δηλ. ο *τουρκικός στρατόνας που βρισκόταν στο σημερινό πάρκο*), όπου τον υποδέχτηκε αντιπροσωπεία κατοίκων της πόλης με επικεφαλής τον επίσκοπο “*Παρθένιο Βαρδάκα*”. Ξεχύθηκαν δάκρυα χαράς και υποδέχτηκαν τους ελευθερωτές με ελληνικές σημαίες, λέγοντας “*Χριστός Ανέστη*”. Ένας λόχος με τη σημαία και τις σάλπιγγες διέτρεξε την πόλη, παιανίζοντας εμβατήρια και προκαλώντας ακράτητο ενθουσιασμό στους κατοίκους της

πόλης. Λαός και στρατός, πήγαν στην εκκλησία της “*Θείας Ανάληψης*”, όπου τελέστηκε πανηγυρική δοξολογία, για την απελευθέρωση της πόλης, από τον επίσκοπο.

Με ανάμεικτα συναισθήματα χαράς και λύπης, κηδεύτηκαν οι ήρωες νεκροί της μάχης της Κατερίνης: ο αντισυνταγματάρχης *Δημήτριος Σβορώνος*, υπολοχαγός *Δημήτριος Νίκας*, λοχίας *Βίγκος Θωμάς* και οι στρατιώτες *Κονταξάκης*, *Βασίλλας* & *Σαράντης*. Μαζί τους κηδεύτηκαν ακόμη *έξι άνδρες* και *τρεις γυναίκες*, που δολοφόνησαν άγρια οι τούρκοι φεύγοντας, (εντελώς αναίτια και άδικα), αφήνοντας δείγμα της βαρβαρότητας τους απέναντι στον ελληνισμό, επί πέντε αιώνες.

Την ίδια ημέρα ο ελληνικός στρατός μαζί με την Κατερίνη, απελευθέρωσε και τη Βέροια. Ακολούθησε η νικηφόρα “*μάχη των Γιαννιτσών*” και ο ελληνικός στρατός φτάνει έξω από τη Θεσσαλονίκη, στις 25 Οκτωβρίου 1912. Εκεί ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις μεταξύ του Κωνσταντίνου και του “*Ταξίν Πασά*”, σχετικά με την παράδοση της πόλης. Τελικά ο *Ταξίν Πασάς*, αποδέχθηκε τους όρους του Κωνσταντίνου και στις 26 Οκτωβρίου, υπογράφηκε το πρωτόκολλο παράδοσης της πόλης, στον ελληνικό στρατό.

Την 28^η Οκτωβρίου 1912, ο διάδοχος Κωνσταντίνος εισήλθε στην πόλη και το μεσημέρι τελέστηκε πανηγυρική δοξολογία στο ναό του “*αγίου Μηνά*”. Τέλος, στις 29 Οκτωβρίου έφθασε στην πόλη ο βασιλιάς Γεώργιος Α' και κατευθύνθηκε στον Λευκό Πύργο, όπου υψώθηκε η ελληνική σημαία. Έτσι, το όνειρο του *Πάυλου Μελά*, γίνεται επιτέλους πραγματικότητα. Η ελληνική σημαία κυμάτιζε στον *Λευκό Πύργο*!!!

Γράφει ο **ΤΖΙΟΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ**
Φιλολόγος - αρχαιολόγος

